

PREMIÄR PÅ INTIMAN 30 NOVEMBER 2012

FANNY OCH ALEXANDER

AV INGMAR BERGMAN

MALMÖ
STADSTEATER

FANNY OCH ALEXANDER

AV INGMAR BERGMAN

FÖRLAG STIFTELSEN INGMAR BERGMAN

REGI MARIA ÅBERG

SCENOGRAFI OCH KOSTYM NAOMI DAWSON

LJUDESIGN DAVID HOLMES

LJUDESIGN CAROLYN DOWNING

MASK SIV NYHOLM

FÖRESTÄLLNINGENS LÄNGD CA 3 TIMMAR OCH 10 MINUTER (INKL PAUS)

I ROLLERNA

HELENA EKDAHL LI BRÅDHE

OSCAR EKDAHL FREDRIK GUNNARSON

EMILIE EKDAHL CECILIA LINDQVIST

ALEXANDER SIMON DREHMER, EMANUEL OLSSON

FANNY EMMA LINDEBERG, ANTONIA SANDBLOM

CARL EKDAHL ERIK OLSSON

LYDIA EKDAHL KARIN LITHMAN

GUSTAV ADOLF EKDAHL HENRIK JOHANSSON

ALMA EKDAHL SUSANNE KARLSSON

MAJ JOSEFIN IZIAMO

ISAK JACOBI KENNETH MILLDOFF

ARON ERIK OLSSON

ISMAEL JOSEFIN IZIAMO

FILIP LANDAHL KENNETH MILLDOFF

HANNA SCHWARTZ JOSEFIN IZIAMO

MIKAEL BERGMAN HENRIK JOHANSSON

DR FURSTENBERG KENNETH MILLDOFF

BISKOP EDVARD VERGÉRUS FREDRIK GUNNARSON

HENRIETTA VERGÉRUS SUSANNE KARLSSON

ELSA BERGIUS LI BRÅDHE

MALLA TANDER KARIN LITHMAN

JUSTINA JOSEFIN IZIAMO

PAULINE EMMA LINDEBERG, ANTONIA SANDBLOM

LI BRÅDHE

FREDRIK GUNNARSON

CECILIA LINDQVIST

SIMON DREHMER

EMANUEL OLSSON

EMMA LINDEBERG

ANTONIA SANDBLOM

ERIK OLSSON

KARIN LITHMAN

HENRIK JOHANSSON

SUSANNE KARLSSON

JOSEFIN IZIAMO

KENNETH MILLDOFF

Mellan tro och fantasi

Kan man tänka sig *Fanny och Alexander* som en berättelse i Alexanders fantasi? Absolut! Den här brådmogne pojken är ju ett av Ingmar Bergmans tydligaste alter ego, och är det just i kraft av sin fantasi.

Det är i alla fall med hjälp av fantasin som Alexander trollbinder sin syster och sina kusiner, när han projicerar bilder på barnkammarväggen med laterna magican han just fått i julklapp. När, vill säga, han inte ställer sig på scenen i föräldrarnas egen ägandes teater – fast först då alla gått hem från dagens repetitioner – och melodramatiskt deklamerar något ur *Trettondagsafton*: ”Om kärlek närms av toner, så spela, spela, tills av övermättnad begäret...” Men längre hinner han inte förrän monologen bryskt avbryts av mamma som tycker att Alexander ska sluta fåna sig och följa med hem.

Det är också fantasin som är pojkens enda vapen i den verkliga världen, i vilken plötsligt uppenbarar sig ett monster i människohamn: styvfadern Biskop Edvard Vergéus. För en sådan som Alexander visar sig biskopen med sina fullständigt livsfarliga sanningskrav vara en dödlig fiende. Han måste nu slåss för livet och för själva livsluften: för Inbillningen, Magin, Konsten – mot Lagen, Sanningen och Rättfärdigheten, amen.

Men fantasin och illusionsmakeriet ligger som sagt redan i familjen. Det var ju Alexanders farmor, den före detta firade skådespelerskan

Helena Ekdahl, som grundade familjens teater. Knappast en slump alltså att familjen är namne med Ekdahls i *Vildanden*: här som hos Ibsen älskar man ju sina roller och livslögner, och det med samma livsbejakande aptit som man frossar i julbordets och den äkta (eller oäkta) sängens fröjder.

Aktrisen i farmor förnekar sig inte heller. Men till skillnad från de norska Ekdahlarna är hon klarsynt medveten om jagets fasetter och att hon i mångt och mycket – likt löken i Ibsens *Peer Gynt* – är sina skal, masker, lögner. För, säger hon, ”alltsammans är ju roller: Jag spelade mamma, Julia, Margareta, till slut änka eller farmor. Den ena rollen avlöser den andra.”

Inte undra då på att Bergman i sitt manus låter teaterreferenserna stå som spön i backen. Alltså är det sällsynt passande att den pjäs man repeterar på teatern när Alexanders far Oscar insjuknar är *Hamlet*, och att Oscar efter sin död återuppstår och hemsöker sin son, likt en annan Välnad. Lika passande som att Emilie, Alexanders mor, gifter om sig vilket ger henne anledning att tillrättavisa sin son: ”Spela inte Hamlet; jag är inte Gertrud, och det här är inte Kronborg!”

Teatermetaforen är nu inget nytt hos Ingmar Bergman som tvärtom alltid var förtjust i den gamla *theatrum mundi*-idén. Ja för honom var den närmast grundläggande för hans världsåskådning, att människorna var aktörer på ”de tiljor som föreställa världen”.

Ja, teatern med sin historia och rekvisita är en utmärkt plats för den med fantasifullt barnasinne. Men också för den med behov för retroaktivt tillbakablickande. Det är betecknande att det första som Ingmar Bergman skrev efter *Fanny och Alexander* var tv-pjäsen *Efter repetitionen* 1984, vilket visade sig vara ett slags bokslut över hans liv och verksamhet vid teatern, sedd genom en åldrande regissörs ögon.

Sålunda möter man redan i pjäsens öppningsscen regissören Vogel (spelad av Erland Josephson) som dröjt sig kvar efter dagens arbete i det stora teaterhuset. Man har repeterat *Ett drömspel* och Vogel har fallit i halvslummer över ett skrivbord som står mitt på scengolvet. Och hur passande är inte det? Vogel blir i likhet med Diktaren i Strindbergs pjäs en tillbakablickande drömmare, som i den inre monologens form minns sitt liv i dikt och föreställning, i detta fall teatern.

Och inte förvånande materialiserar sig ett antal gengångare ur det förflutna, som hemsöker honom där på teaterscenen (ungefär som när spökena ansamlar sig för Alexanders inre öga), allmedan han kärleksfullt betraktar rekvisitan som följt honom genom åren: här fåtöljen i *Fadern*, där bordet i *Hedda*. Det är just det, säger Vogel, som gör det både så enkelt och så svårt med teatern: att "allting föreställer, ingenting är".

Just en liknande fras skulle Bergman själv återkomma till i sin

memoarbok *Bilder* (fast då tvärtom: "ingenting är, allting föreställer"). Och kanske kan man också säga att Bergmans hela verksamhet pendlade mellan detta "varande" och "föreställande": å ena sidan leken och föreställandets glädje, eller det som han själv å propos sin uppsättning av *Trollflöjten* kallade "illusionsteaterns ädla magi, på barnets villkor"; och å andra sidan en längtan efter ett renare, sannare varande eller verklighet, bortom alla förbehåll och för(e)ställningar. För att citera ur filmen *Persona* från 1966: "Den hopplösa drömmen om att *vara*. Inte verka utan vara."

Och vad är detta om inte just samma nav som *Fanny och Alexander* rör sig kring? Det där idealistiska behovet att till varje pris – som biskopen – *tro* (på en sanning) och, å andra sidan de slarviga men mänskligare livslögnerna som Ekdahlarna unnar sig.

Och det är därför som det egentligen är så synd om biskopen. Som han själv säger i det ögonblick han inser att slaget är förlorat: "Jag har bara *en* mask, och den är fastbränd i mitt kött." Hos Bergman är teatermetaforen just så fylld av motsatser. Det Bachtinska maskens lustfyllda förnekande av entydighet rymmer i samma stund sin egen skuggbild: det gör ont att ha masken på sig, det gör ont att ta den av sig.

Mitt i allt är det helt i sin ordning att farmor Helena tillåts citera ur förordet till Strindbergs *Ett drömspel*: "Allt kan ske, allt är möjligt och sannolikt. Tid och rum existera icke. På en obetydlig verklighetsgrund spinner inbillningen ut och väver nya mönster."

Det är just denna "inbillning", den fantasibegåvning, som är Alexanders arvedel – och som även gjort berättelsen om honom till en sorts drömspelsartad sammanfattning över teatern och konsten, dessa domäner som Alexander – erövraren – är satt att härska över.

Maaret Koskinen, professor i filmvetenskap vid Stockholms universitet

”Så drar vi teatern över huvudet som en mantel av trygghet. Vi märker knappast att åren går. Att livet rinner, det heter ju så? Logerna är varma och ljusa, scenen omsluter oss med vänliga skuggor. Diktarna talar om för oss vad vi ska säga och tänka. Vi får skratta och gråta och bli arga. Människor sitter därute i mörkret och tycker om oss, de är märkvärdigt trofasta trots att vi ofta ger dem stenar i stället för bröd. För att berättiga oss själva inför omvärlden, påstår vi att vårt yrke är svårt. Det är en lögn, som omvärlden accepterar, eftersom det är mycket roligare att bevittna något svårt än något lättvindigt. För det mesta leker vi nästan alltid. Vi leker därför att vi tycker det är roligt. Om vi inte har roligt blir vi sura och klagar på omständigheterna, aldrig på oss själva. Så lever vi våra liv i ett underbart självbedrägeri, skarpsynta gentemot andra, överslätande gentemot oss själva. Hur är det med självförtroendet, självkänslan, självinsikten; egenskaper som knappast existerar i vårt yrke. Om någon säger att jag är bra då är jag bra och känner mig glad. Om någon säger att jag är dålig, då är jag dålig och blir ledsen. Vad jag verkligen är vet jag inte, eftersom jag aldrig bryr mig om att ta reda på sanningen om mig själv jag bryr mig bara om mig själv vilket är något annat. Jag bryr mig inte heller om verkligheten. Den är färglös och ointressant, den angår mig inte. Krig och revolutioner och farsoter och fattigdom och orättvisor och naturkatastrofer är oviktiga händelser, om de inte på ett eller annat sätt angår den roll jag just sysslar med. Det finns skådespelare som påstår att de intresserar sig för omvärlden men jag vet att de bedrar sig själva.” *(Emilie)*

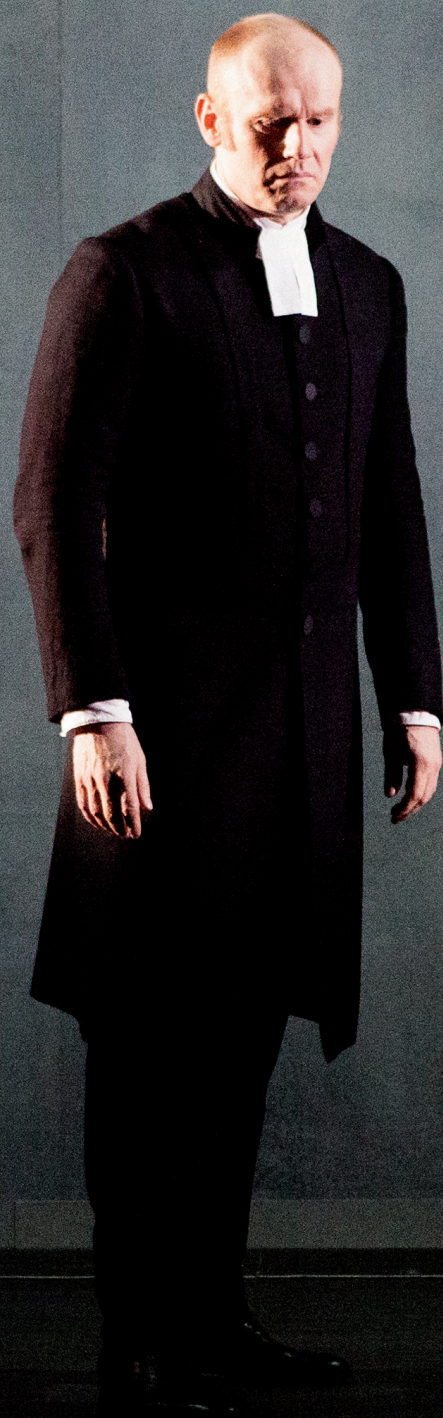

Dramaturg Anna Kölén
Inspicient Emma Pettersson
Produktionsassistent / sufflör Josefina Johansson
Barnansvarig / regiassistent Sara Backlund Hammar

Teknikmästare
Thomas Eskilsson, ansvarig
Johanna Lindborg, ansvarig
Sven-Erik Andersson, ljusansvarig
John Conlon, ljud
Jonathan Flygare, ljud
Piotr Kassaraba, snickeri
Josefin Lönnerheim, video
Kalle Magnusson, rekvisita
Karin Ragnarsson, rekvisita

Teatertekniker
Olivia Hagander, allmän
Anni Johansson, ljusbord
Ulrika Åkerström, allmän

Dockmakare Jonna Pedevilla
Inspelade röster Hanna Landing, Kenneth Milldöff
Kostymkoordinator Sten Stjernqvist, Anja Svärd
Kostymateljé Gert Alenhall, Marie Jonsson, Mona Olsson,
Andrea Stenman, Mariane Josefsson, Göran Persson
Praktikanter kostymateljé Mathilda Spjuth, Kyeong Seob Yoon,
Påklädare Alicia Ekerholm, Mathilda Spjuth, Mary-Anne Buyondo
Färgning och patinering Alicia Ekerholm
Maskör Siv Nyholm, Mikaela Artén
Koordinator Smedjan Johan Lindsjö
Koordinator Dekormåleri Maria Schlyter-Wangen
Koordinator Snickeri Otto van der Marwitz
Tapetserare Mikael Palmqvist
Specialeffektsmakare Erik Pilesjö
Konstruktör Anders Turesson
Teknisk producent Jerker Pyron
Producent Lisa Ericstam

Marknadschef Jenny Bång
Art director Johan Sjövall
Informatör / programredaktör Carin Hebelius
Föreställningsfotograf Peter Westrup
Affischfotograf Johan Sjövall
Försäljningschef Maria Girke Magnusson
Ansvariga publikvärdar Fredrik Lövgren,
Justus Ragnarsson, Lina Zetterman
Tryck KSPrint Digitaltryck, Malmö

Teknisk chef Maria Månsson
Teknisk koordinator Karin Ragnarsson
Chef maskavdelningen Agneta von Gegerfelt
Chef kostymavdelningen Sten Stjernqvist
Föreståndare kostymservice Gyöngyi Balázs
Transportansvarig Hans Wendel
Ekonomichef Leif Jönsson
Städledare Rinna Möller
Verkstadschef Dan Sörensen
Scenografisamordnare Styrbjörn Engström

Chefsassistent Anna Andrén
Teaterchefer och ansvariga utgivare
Petra Brylander och Jesper Larsson

FOTOGRAFERING OCH LJUDUPPTAGNING ÄR
AV UPPHOVSRÄTTSLIGA SKÄL EJ TILLÅTEN
VAR VÄNLIG STÅNG AV MOBILTELEFONEN

MALMÖ STADSTEATER

040-20 86 10 MALMOSTADSTEATER.SE